

KRITIŠKAS POŽIŪRIS Į TAI, AR TARPTAUTINĖ VALSTYBĖS IMUNITETO TEISĖ YRA TEISĖ

Julius Zaleskis

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros doktorantas
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės instituto narys
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 75
El. paštas: julius.zaleskis@gmail.com

Straipsnyje siekiama atskleisti kritišką požiūrį į tai, ar tarptautinė valstybės imuniteto teisė yra teisė. Analizuojama, iš kur kyla požiūris, kad valstybės imuniteto doktrina teisiškai neįpareigoja valstybių. Išskiriamos tokio požiūrio formos ir ieškoma jo priežasčių.

The article aims to reveal a critical approach towards a legal quality of the international state immunity law. It traces origins of the approach denying that the state immunity doctrine binds states as a law. The article distinguishes the forms of the said approach and addresses the reasons behind it.

Įvadas

Tarptautinė teisė skeptikams visada kėlė abejonių, ar ji yra teisė. Ši kritika yra būdinga ir tarptautinė teisė sudarančioms sritims. Tarptautinė valstybės imuniteto teisė yra puikus tokios srities pavyzdys.

Šio straipsnio tikslas – atskleisti kritišką požiūrį į tai, ar tarptautinė valstybės imuniteto teisė iš tiesų yra teisė. Keliami uždaviniai išanalizuoti minėto požiūrio ištakas, išskirti jo formas, atskleisti jo priežastis.

Tyrimo objektas yra doktrinoje ir praktikoje aptinkamas, tačiau ne dominuojantis kritiškas požiūris į tai, ar tarptautinė valstybės imuniteto doktrina yra teisė. Buvimas teise turėtų būti suprantamas kaip teisiškai privalomas norminis reguliavimas atitinkamoje srityje. Terminai „buvimas teise“ ir „teisiškumas“ straipsnyje yra vartojami kaip sinonimai. Tarptautinė valstybės imuniteto teisė (straipsnyje dar vadinama tarptautine valstybės imuniteto doktrina) yra suprantama kaip tarptautinės normos ir principai, nustatantys sąlygas, pagal kurias valstybė gali reikalauti laisvės nuo kitos valstybės jurisdikcijos. Kaip yra įprasta teisės doktrinoje, nagrinėjamas valstybės imunitetas nuo teismų civilinės jurisdikcijos. Tyrimo objektu nėra teisės sampratos problema.

Svarbiausi tyrimo metodai yra lyginamasis, sisteminis ir istorinis. Norint suprasti požiūrį į valstybės imuniteto doktrinos teisiškumą, būtina lyginti ir apibendrinti valstybių praktiką, nes šioje srityje nėra universalių galiojančių tarptautinių sutarčių. Sisteminis metodas yra naudojamas valstybės imuniteto doktriną tiriant kaip tarptautinės teisės sistemos dalį. Naudojant istorinį tyrimo metodą, ieškoma valstybės imuniteto doktrinos teisiškumo problemos ištakų. Analizuojant medžiagą ir darant išvadas naudoti loginis ir analizės metodai.

Tiriama problema yra aktuali ir tarptautinėje bendrijoje, ir Lietuvoje. 2004 m. buvo priimta dar neįsigaliojusi Jungtinių Tautų konvencija dėl jurisdikcinių valstybių ir jų turto imunitetų (toliau – 2004 m. Jungtinių Tautų konvencija). 2012 m. *Jurisdikcinių imunitetų* byloje pirmą kartą tarptautinės valstybės

imuniteto doktrinos privalomumo klausimu pasisakė Tarptautinis Teisingumo Teismas. Nuo 2000 m. poziciją šioje srityje formuoja Europos Žmogaus Teisių Teismas. Vis dėlto tarptautinė sutartinė teisė ir teismų praktika valstybės imuniteto srityje nėra išplėtoti. Problema yra ypač aktuali Lietuvoje, kur pagrindiniu valstybės imuniteto doktrinos šaltiniu yra laikoma neapibrėžtumu, nenuoseklumu pasižyminti nacionalinių teismų praktika.

Tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumo problema teisės doktrinoje nėra ištirta. Tarptautinės teisės autoritetai seras H. Lauterpachtas¹ ir ledi H. Fox², taip pat J. Finke³ ir L. F. Damrosch⁴ yra įvardiję problemą, tačiau išsamiau jos netyrė. Lietuvoje valstybės imuniteto klausimus yra nagrinėję V. Mikelėnas⁵, K. Balevičienė⁶, A. Smaliukas ir Y. Goldammer⁷, N. Toleikytė⁸. Valstybės imuniteto doktrinos tarptautinės teisės prigimties šie autoriai netyrė.

Straipsnį galima teigti esant originalu. Jame visapusiškai atskleidžiama valstybės imuniteto doktrinos, kaip tarptautinės teisės srities, teisiškumo problema. Tarptautinėje ir juo labiau Lietuvos teisės doktrinoje darbų, skirtų tokio pobūdžio analizei, nebuvo.

Svarbiausi tyrime naudoti šaltiniai yra nacionalinių teismų praktika ir valstybių įstatymai. Tyrimui yra svarbūs doktrininiai šaltiniai, ypač H. Lauterpachto, Lee M. Caplano, L. F. Damrosch, P. H. Verdiero ir E. Voeteno darbai. Atliekant tyrimą remtasi negausiu tarptautiniu sutartiniu valstybės imuniteto reguliavimu.

1. Kritiško požiūrio į tai, ar tarptautinė valstybės imuniteto teisės yra teisė, ištakos

Valstybės imuniteto doktrina yra laikoma tarptautinės teisės dalimi, bet ne valstybių pasirinkimo, diskrecijos reikalu⁹. Autoritetinga Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisija 1980 m., atlikusi valstybių praktikos analizę, konstatavo, kad valstybės imunitetas yra „bendra tarptautinės paprotinės teisės taisyklė, įsitvirtinusi dabartinėje valstybių praktikoje“¹⁰. Toks požiūris dominuoja nacionalinių teismų praktikoje, tarptautinėse sutartyse, tarptautinių institucijų ir teismų praktikoje, nacionalinėje teisėkūroje ir teisės doktrinoje¹¹. Tačiau teisės praktikoje ir doktrinoje yra aptinkamas alternatyvus požiūris, pagal kurį valstybės imuniteto doktrina nėra laikoma valstybėms privaloma teise.

Tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumo problemos ištakų galima ieškoti ten, iš kur ši doktrina kyla, – nacionalinėje valstybių teisėje. Valstybių požiūrį į tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumą pirmiausia atskleidžia jų institucijų nacionalinėje teisės sistemoje išsako-

¹ LAUTERPACHT, Hersch. Problem of Jurisdictional Immunities of Foreign States. *British Yearbook of International Law*, 1951, 28, p. 220–272.

² FOX, Hazel. *The Law of State Immunity. Second Edition*. New York: Oxford University Press, 2008, p. 13–25.

³ FINKE, Jasper. Sovereign Immunity: Rule, Comity or Something Else? *European Journal of International Law*, 2010, 21(4), p. 870–871.

⁴ DAMROSCH, Lori Fisler. Changing the International Law of Sovereign Immunity through National Decisions. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2011, 44, p. 1187–1189.

⁵ MIKELĖNAS, Valentinas. *Tarptautinės privatinės teisės įvadas*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 147.

⁶ BALEVIČIENĖ, Kristina. Riboto valstybės imuniteto doktrina ir jos taikymas Lietuvos Respublikoje. *Jurisprudencija*, 2004, t. 58(50); p. 138–145; BALEVIČIENĖ, K. Subjektai, turintys teisę naudotis valstybės imunitetu nuo kitos valstybės jurisdikcijos. *Jurisprudencija*, 2005, t. 78(70), p. 5–13.

⁷ SMALIUKAS, A.; GOLDAMMER, Y. The Restrictive Theory of State Immunity in Lithuania: Reality or Illusion. *Baltic Yearbook of International Law*, 2005, Vol. 5, p. 111–132.

⁸ TOLEIKYTĖ, Neringa. Valstybės imunitetas nuo užsienio teismų jurisdikcijos. *Teisė*, 2013, t. 87, p. 167–180; TOLEIKYTĖ, N. Valstybės imuniteto taikymas *jus cogens* normų pažeidimo atveju. *Teisė*, 2013, t. 89, p. 205–218.

⁹ FOX, H. *The Law <...>*, p. 18–19.

¹⁰ FOX, Hazel; WEBB, Philippa. *The Law of State Immunity. Third Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2013, p. 14.

¹¹ YANG, Xiaodong. *State Immunity in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p. 35.

mi argumentai. Ypatingą reikšmę turi pirmasis žinomas nacionalinio teismo sprendimas šioje srityje, 1812 m. priimtas Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) Aukščiausiojo Teismo *Schooner Exchange v. McFaddon* byloje. Pirmininko Johno Marshallo vadovautas teismas sprendė, ar gali nagrinėti ieškinį Prancūzijos imperatoriaus Napoleono atžvilgiu dėl JAV piliečių burinio laivo, kurį nusavino prancūzų kariuomenė.

Bylas prieš užsienio valstybes teismas laikė „nepamintu keliu“ ir nurodė, kad tokiomis situacijomis yra būtina remtis bendraisiais teisės principais ir teismų sprendimais bent šiek tiek panašiose bylose¹². Atsižvelgęs į valstybių suvereniteto ir tarpusavio lygybės principus, teismas nurodė, kad:

„Tauta būtų teisingai laikoma pažeidusia savo pažadą, net jei tas pažadas nebuvo duotas aiškiai, jeigu staiga ir be išankstinio perspėjimo įgyvendintų savo jurisdikciją tokiu būdu, kuris nesiderintų su civilizuoame pasaulyje įprasta praktika ir prisiimtais įsipareigojimais.

Nepanašu, kad ši visiška ir absoliuti teritorinė jurisdikcija, vienodai esanti kiekvieno suvereno požymiu ir negalinti suteikti ekstrateritorialios galios, apimtų užsienio suverenų ir jų suverenias teises kaip objektus.“¹³

Paprastai preziumuojama, kad *Schooner Exchange v. McFaddon* byloje valstybės imuniteto taikymas buvo atskleistas kaip iš tarptautinės teisės kylanti pareiga¹⁴. Tačiau tai nėra vienintelė *Schooner Exchange v. McFaddon* precedento interpretacija.

JAV Aukščiausiojo Teismo argumentacija *Schooner Exchange v. McFaddon* byloje remiasi absoliučia suverenių valstybių jurisdikcija savo teritorijoje:

„Tautos jurisdikcija jos pačios teritorijoje būtinai yra išimtinė ir absoliuti. Ji nepasiduoda jokiam apribojimui, kurio nebūtų nustačiusi pati.

<...>

Todėl visos išimtyš iš visiškos tautos galios savo teritorijose turi plaukti iš pačios tautos sutikimo. Jos negali kilti iš jokio kito legitimaus šaltinio.“¹⁵

Tokia argumentacija leidžia teigti, kad suverenos valstybės yra laisvos savo teritorijoje įgyvendinti jurisdikciją visais klausimais, įskaitant su užsienio valstybėmis susijusius klausimus. Suabsoliutinus suverenių valstybių jurisdikciją, valstybės imuniteto taikymas turėtų būti laikomas pačios valstybės pasirinkimo, diskrecijos reikalu, bet ne tarptautine valstybių pareiga.

JAV Aukščiausiojo Teismo išsakyti argumentai leidžia neigti tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumą. Teisės doktrinoje yra pripažįstama, kad JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimas *Schooner Exchange v. McFaddon* byloje aiškiai neapibrėžė teisinės valstybės imuniteto doktrinos prigmities¹⁶.

Profesoriaus Gamalo Moursi Badro nuomone, sprendimas *Schooner Exchange v. McFaddon* byloje nereiškia, kad egzistuoja imperatyvi tarptautinės teisės norma, reikalaujanti pripažinti absoliutų užsienio valstybių imunitetą nuo teritorinės jurisdikcijos¹⁷. Lee M. Caplano nuomone, *Schooner Exchange v. McFaddon* precedentas reiškia, kad valstybės imuniteto taikymas yra praktinis mandagumas,

¹² JAV Aukščiausiasis Teismas. 1812 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *Schooner Exchange v. McFaddon*, 11 US (7 Cranch) 116 (1812), p. 136.

¹³ JAV Aukščiausiasis Teismas. 1812 m. vasario 24 d. sprendimas <...>, p. 137.

¹⁴ FOX, H. *The Law <...>*, p. 13, 59; YANG, X. *State Immunity <...>*, p. 8, BANKAS, Ernest K. *The State Immunity Controversy in International Law: Private Suits against Sovereign States in Domestic Courts*. Berlin: Springer Berlin, 2005, p. 14.

¹⁵ JAV Aukščiausiasis Teismas. 1812 m. vasario 24 d. sprendimas <...>, p. 136.

¹⁶ BRÖHMER, Jürgen. *State Immunity and the Violation of Human Rights*. The Hague, Martinus Nijhoff Publishers, 1997, p. 15.

¹⁷ BADR, Gamal Moursi. *State Immunity: An Analytical and Prognostic View*. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1984, p. 13.

nulemtas siekio palaikyti gerus valstybių tarpusavio santykius. L. M. Caplanas daro drąsą išvadą, kad tolesnė valstybės imuniteto doktrinos raida, įvirtinanti bendrą valstybių teisę į imunitetą, buvo paremta klaidinga aptarta precedento interpretacija¹⁸.

Schooner Exchange v. McFaddon sprendimo interpretacija turi didelį autoritetą. Teismo išsakytais argumentais šiandien grindžiamas požiūris, neigiantis tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumą. Valstybės imuniteto doktrinos tėvynėje – JAV – suformuota praktika, neigianti teisinį tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos pobūdį, yra iš esmės paremta *Schooner Exchange v. McFaddon* precedentu¹⁹.

Kritiškas požiūris į tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumą kyla iš tokių argumentų, kokie buvo išsakyti pirmajame žinomame sprendime šioje srityje, 1812 m. priimtame JAV Aukščiausiojo Teismo byloje *Schooner Exchange v. McFaddon*. Šis precedentas leidžia teigti, kad suverenių valstybių absoliuti jurisdikcija leidžia valstybėms be apribojimų spręsti valstybės imuniteto klausimus.

2. Tarptautinės valstybės imuniteto teisės neigimas

Kritiškas požiūris į tarptautinę valstybės imuniteto teisę yra aptinkamas ir šiuolaikinėje teisės praktikoje ir doktrinoje. Toks požiūris yra reiškiamas įvairiomis formomis. Galima išskirti kategorišką, akivaizdų požiūrį: kai kurios valstybės neigia, kad tarptautinė valstybės imuniteto doktrina yra teisė.

Tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumo neigimas stipriausias tradicijas turi valstybėje, kuri yra laikoma šios doktrinos tėvyne, – JAV. Teisės doktrinoje yra teigiama, kad painiava dėl žodžio „teisė“ valstybės imuniteto teisės kontekste kyla dėl JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimuose vartojamos kalbos²⁰.

Amerikietiškas požiūris į valstybės imuniteto doktriną yra susijęs su šiuolaikinės tarptautinės teisės autoriteto brito Herscho Lauterpachto (1897–1960 m.) idėjomis²¹. 1950 m. H. Lauterpachas padarė išvadą, kad tarptautinėje teisėje nėra taisyklės, kuri įpareigotų valstybes užsienio valstybei taikyti imunitetą. Ši pozicija buvo grindžiama tuo, kad valstybės nelaikydavo jų imuniteto apribojimo tarptautinės teisės pažeidimu. H. Lauterpachtas atkreipė dėmesį į praktiką valstybės imunitetą taikyti vadovaujantis abipusiškumo principu, nors taisyklė, kurios laikymasis yra siejamas su abipusiškumu, neturėtų būti laikoma teisine taisykle²².

Iki pat 1977 m., kai įsigaliojo JAV užsienio suverenių imunitetų įstatymas, imuniteto taikymas užsienio valstybėms JAV iš esmės buvo politinis, bet ne teisinis procesas²³. Ar taikyti užsienio valstybei imunitetą, nulemdavo ne teismai. Pagal nusistovėjusią praktiką, sprenddami valstybės imuniteto klausimus, teismai vadovaudavosi už užsienio politiką atsakingo JAV Valstybės departamento rekomendacijomis.

1977 m. įsigaliojęs JAV užsienio suverenių imunitetų įstatymas sureguliuo valstybės imuniteto klausimus, juos paliko išimtinė nacionalinių teismų kompetencija. Įstatymo tikslai ir parengiamoji medžiaga rodo, kad jis buvo rengiamas vadovaujantis tarptautine teise²⁴. Vis dėlto JAV Aukščiausiojo Teismo praktika patvirtino kritišką amerikiečių požiūrį į tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumą.

¹⁸ CAPLAN, Lee M. State Immunity, Human Rights, and Jus Cogens: A Critique of the Normative Hierarchy Theory. *American Journal of International Law*: 2003, Vol. 97, No. 4, p. 97.

¹⁹ FOX, H. *The Law <...>*, p. 13.

²⁰ DAMROSCH, L. F. *Changing <...>*, p. 1187.

²¹ CAPLAN, L. M. *State <...>*, p. 763.

²² LAUTERPACHT, H. *Problem <...>*, p. 227–228.

²³ HILL, Thomas H. A Policy Analysis of the American Law of Foreign State Immunity, *Fordham Law Review*, 1981, 50, p. 173–174.

²⁴ FOX, H. *The Law <...>*, p. 14.

JAV Aukščiausiasis Teismas yra suformavęs nuoseklią praktiką, kurioje imuniteto taikymą laiko mandagumo ir pagarbos (angl. *grace and comity*) užsienio valstybėms gestu, bet ne tarptautine teisine pareiga. Tokį požiūrį galima apibendrinti 2004 m. byloje *Republic of Austria v. Altman* pateiktais išaiškinimais:

„Iki 1976 m. užsienio valstybės turėjo pateisinamą lūkestį, nulemtą pagarbos, kad Jungtinių Amerikos Valstijų teismai suteiks joms imunitetą atliekant viešo pobūdžio veiksmus (jei Valstybės departamentas nerekomendavo kitaip)²⁵.

<...> pagrindinis užsienio suverenų imuniteto tikslas niekada nebuvo leisti užsienio valstybėms ir jų organams modeliuoti jų elgesį pasikliaujant pažadu dėl imuniteto nuo ieškinio Jungtinių Amerikos Valstijų teismuose.“²⁶

Panašiai į tarptautinę teisę valstybės imuniteto srityje yra žiūrima Kinijos Liaudies Respublikoje. Kinijos teismai, sprenddami valstybės imuniteto klausimus, vadovaujasi ne tarptautine teise, bet vykdomosios valdžios politika. Pavyzdžiui, Honkongo specialiojo administracinio regiono Galutinės instancijos teismas 2011 m. byloje *Democratic Republic of the Congo & Others v FG Hemisphere Associates LLC* nurodė, kad konstitucinė Kinijos teisė neleidžia teismui taikyti valstybės imuniteto doktrinos nesivadovaujant Centrinės liaudies vyriausybės praktikuojama politika²⁷.

Tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumas yra neigiamas ir Indijoje. Indijos įstatymai valstybės imuniteto taikymą sieja ne su tarptautine teise, bet su Indijos vyriausybės politine valia²⁸. Indijos civilinio proceso kodekso 86 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „jokia užsienio valstybė negali būti paduota į jokią teismą <...>, išskyrus, kai [Indijos] Centrinė Vyriausybė raštu duoda sutikimą, kurį išduoda tos Vyriausybės Sekretorius“.

Tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumas yra neigiamas ne tik valstybių praktikoje, bet ir doktrinoje. Amerikiečio Lee M. Caplano požiūriu, tarptautinėje teisėje niekada nebuvo bendros, nuosekliai taikomos taisyklės, nustatančios valstybės teisę į imunitetą²⁹. Australas Richardas Garnettas tarptautinės valstybės imuniteto teisės neįžvelgia dėl pernelyg didelių skirtumų valstybių praktikoje ir todėl valstybės imuniteto doktriną mano esant „šiek tiek daugiau nei kiekvienos valstybės nacionalinės teisės pošakiu“³⁰.

Valstybių praktika ir teisės doktrina leidžia išskirti požiūrį, neigiantį tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumą. Vadovaujantis tokiu požiūriu, valstybės imuniteto doktrina yra kildinama ne iš tarptautinės teisės, bet iš kitų šaltinių: pagarbos ir mandagumo tarptautiniuose santykiuose, kaip tai daroma, pavyzdžiui, JAV, arba vykdomosios valdžios politikos, pavyzdžiui, Kinijoje ir Indijoje.

3. Tarptautinės valstybės imuniteto teisės ignoravimas

Sprendamos valstybės imuniteto klausimus valstybės gali tiesiog ignoruoti aktualią tarptautinę teisę, t. y. nesivadovauti ja, netaikyti jos praktiškai. Tarptautinės teisės ignoravimas sprendžiant valstybės imuniteto klausimus kartais yra prilyginamas šios tarptautinės doktrinos teisiškumo neigimui³¹.

²⁵ JAV Aukščiausiasis Teismas. 2004 m. birželio 7 d. sprendimas byloje *Republic of Austria v. Altman*, pastr. 10.

²⁶ JAV Aukščiausiasis Teismas. 2004 m. birželio 7 d. sprendimas <...>, pastr. 16.

²⁷ O'KEEFE, Roger; TAMS, Christian J. *The United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2013, p. 397.

²⁸ BABU, R. Rajesh. Foreign State Immunity in Contracts of Employment with Particular Reference to Indian State Practice. *Journal of Indian Law Institute*. 2007, Vol. 49, No. 4, p. 16.

²⁹ CAPLAN, L. M. *State <...>*, p. 763.

³⁰ GARNETT, Robert. Should Foreign State Immunity be Abolished? *Australian Yearbook of International Law*. 1999, 20, p. 175.

³¹ DAMROSCH, L. F. *Changing <...>*, p. 1118.

Yra valstybių, kurios ignoruoja tarptautinę teisę kaip valstybės imuniteto doktrinos šaltinį. Pavyzdžiui, Lietuvos teismai, sprenddami valstybės imuniteto klausimus, iš esmės nepripažįsta privalomos tarptautinės teisės kaip šaltinio³². Taikydami Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotą riboto valstybės imuniteto doktriną, priešingai nei reikalauja tarptautinė teisė³³, Lietuvos teismai nėra linkę vertinti užsienio valstybės veiksmų pobūdžiu³⁴. Tose pačiose bylose Lietuvos teismai taip pat neatsižvelgė į tarptautinėje teisėje egzistuojantį sutarimą, kad kai kurie valstybės veiksmai, pavyzdžiui, dalyvavimas darbo santykiuose arba deliktai, yra laikomi turinčiais privatinį pobūdį³⁵.

Valstybės gali ignoruoti ne visą tarptautinę valstybės imuniteto doktriną, bet tam tikrą jos dalį. Doktrinos teisiškumą ignoruojančiomis valstybėmis galima laikyti daugumą šalių, taikančių absoliutaus valstybės imuniteto principą. Šiandien yra pripažįstama, kad tarptautinės valstybės imuniteto teisės turinį sudaro riboto imuniteto doktrina³⁶. Pagal šią doktriną, valstybė neturi teisės į imunitetą versdamasi privatinio pobūdžio veikla. Toks požiūris įtvirtintas ir Europos Tarybos konvencijoje, ir Jungtinių Tautų konvencijoje. Vis dėlto, nepaisydamos aktualios tarptautinės teisės, bent 45 valstybės, 2013 m. duomenimis, vadovaujasi absoliutaus valstybės imuniteto principu³⁷.

Tarptautinę teisę riboto valstybės imuniteto klausimais Europoje ignoruoja Andora, Baltarusija, Estija, Islandija, Juodkalnija, Moldova, Rumunija, Rusijos Federacija, Serbija, Slovakija, Ukraina. Azijoje – Armėnija, Bangladešas, Indija, Indonezija, Iranas, Kinija, Kirgizija, Mianmaras, Šiaurės Korėja, Šri Lanka, Tadžikija, Tailandas, Turkmėnija, Uzbekija. Pietų Amerikoje – Čilė ir Bolivija, Centrinėje Amerikoje – Gvatemala, Hondūras ir Nikaragva. Afrikoje – Angola, Beninas, Burkina Faso, Dramblio Kaulo Krantas, Gabonas, Gana, Mozambikas, Nigeris, Pusiaujų Gvinėja, San Tomė ir Prinsipė.

Tarptautinėje teisėje įsitvirtinusios riboto valstybės imuniteto doktrinos ignoravimo tendenciją galima iliustruoti Rusijos pavyzdžiu. Ji deklaruoja, kad laikosi tarptautinėje teisėje įtvirtinto riboto valstybės imuniteto principo. Tokią poziciją yra išsakę tiek Rusijos prezidentas, tiek Rusijos Aukščiausiasis Teismas³⁸. Vis dėlto Rusijos teismų praktika rodo, kad Rusija tarptautinę valstybės imuniteto teisę ignoruoja³⁹. Pavyzdžiui, galutiniu 2004 m. vasario 16 d. sprendimu Khabarovsko regiono teismas pripažino, kad Rusijos pilietis negali bylinėtis su Šiaurės Korėjos ambasados Rusijoje padaliniu. Teismas, ignoruodamas aktualią tarptautinę teisę, neįvertino to, kad ginčas kilo iš užsienio valstybės privatinio pobūdžio veiklos – paskolos sandorio⁴⁰.

³² Išimtimi galima laikyti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimą byloje, atnaujintoje po Europos Žmogaus Teisių Teisme pralaimėtos *Cudak v. Lietuva* bylos. Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje *A. C. (S.) v. Lenkijos Respublikos ambasada*, Nr. 3K-3-404/2010. Vėlesnėje Lietuvos teismų praktikoje tarptautinė teise nesivadovaujama ir toliau. Žr. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje *V. T. ir UAB „Respublikos leidiniai“ v. JAV ambasada*, Nr. 2-2247/2011.

³³ YANG, X. *State <...>*, p. 86; Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisija. *Straipsnių dėl jurisdikcinių valstybių ir jų turto imunitetų projektas su komentarais*, 1991, p. 36–40.

³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje *S. N. v. Švedijos Karalystės ambasada*, Nr. 3k-3-142/2007; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje *V. J. K. v. Rusijos Federacija*, Nr. 2-1469/2009; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje *V. T. ir UAB „Respublikos leidiniai“ v. JAV ambasada <...>*.

³⁵ FOX, H. *The Law <...>*, p. 13, 531–532; Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisija. *Straipsnių <...>*, p. 22–23.

³⁶ YANG, X. *State <...>*, p. 13; Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisija. *Straipsnių <...>*, p. 36–40.

³⁷ VERDIER, Pierre-Hugues; VOETEN, Erik. How Does Customary International Law Change? The Case of State Immunity. Iš *American Political Science Association 2012 Annual Meeting Papers*, 2013, priedas Nr. 1 „Suvereno imuniteto praktika“.

³⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2013 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Oleynikov v. Rusija* (paraiškos Nr. 36703/04), pastr. 15–32.

³⁹ VERDIER, P.-H.; VOETEN, E. How Does <...>, p. 14.

⁴⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2013 m. kovo 14 d. sprendimas <...>, pastr. 14.

Yra valstybių, kurios ne visada vadovaujasi tarptautinėje teisėje įtvirtintais kriterijais, pagal kuriuos yra apibrėžiami valstybių sudaromi komerciniai sandoriai. Tarptautinėje teisėje pagrindinis kriterijus atskiriant komercinius sandorius yra jų pobūdis, bet ne tikslas⁴¹. Ignoruodami tarptautinę valstybės imuniteto teisę šiuo klausimu, kai kurių valstybių (pavyzdžiui, Suomijos, Švedijos) teismai, kvalifikuodami užsienio valstybių sudaromus sandorius, yra vadovavęsi ir tų sandorių tikslu⁴².

Valstybių praktikos analizė atskleidžia tendenciją ignoruoti tarptautinę valstybės imuniteto teisę. Vienos valstybės ignoruoja šioje srityje privalomą tarptautinę teisę kaip šaltinį (pavyzdžiui, Lietuva). Kitos valstybės ignoruoja principines jos dalis. Pavyzdžiui, Rusija ignoruoja riboto valstybės imuniteto principą. Kai kurios valstybės ignoruoja specifines tarptautinėje teisėje įtvirtintas valstybės imuniteto taisykles. Pavyzdžiui, Suomijoje ir Švedijoje teismai nenuosekliai kvalifikuodavo privatus valstybės santykius.

4. Kritiško požiūrio į tai, ar tarptautinė valstybės imuniteto teisė yra teisė, priežastys

Siekiant atskleisti tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumo problemos priežastis, svarbu įvertinti, kokie yra ir kuo pasižymi šios doktrinos šaltiniai. Klasikinis tarptautinės teisės šaltinių sąrašas pateiktas Tarptautinio Teisingumo Teismo statuto⁴³ 38 straipsnio 1 dalyje. Tarptautinės teisės, kartu – ir valstybės imuniteto doktrinos, šaltiniais gali būti laikomos tarptautinės sutartys, tarptautiniai papročiai, bendrieji teisės principai, teismų praktika, teisės doktrina.

Tarptautinės sutartys yra svarbiausias tarptautinės teisės šaltinis. Jos leidžia tarptautinę teisę kurti modernesniu ir sąmoningesniu būdu nei, pavyzdžiui, tarptautiniai papročiai⁴⁴.

1926 m. Briuselio konvencija dėl tam tikrų taisyklių, susijusių su valstybei priklausančių laivų imunitetu, suvienodinimo apribojo valstybių imunitetą siauroje srityje – privatinio pobūdžio laivyboje⁴⁵. 1928 m. Šiaurės ir Pietų Amerikose valstybės imuniteto doktriną pabandyta sureguliuoti pripažinimo nesulaukusia Tarptautinės privatinės teisės konvencija, dar vadinama Bustamante kodeksu⁴⁶. 1960 m. Paryžiaus konvencija dėl atsakomybės trečiajai šaliai atominės energijos srityje⁴⁷ ir 1963 m. Vienos konvencija dėl civilinės atsakomybės už branduolinę žalą⁴⁸ apribojo valstybių imunitetą ginčuose dėl branduolinių nelaimių.

1972 m. Europos Taryba priėmė vienintelę šioje srityje galiojančią daugiašalę tarptautinę sutartį – Europos valstybės imuniteto konvenciją (Bazelio konvenciją). 1976 m. įsigaliojusi konvencija apibrė-

⁴¹ YANG, X. *State Immunity* <...>, p. 86; Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisija. *Straipsnių* <...>, p. 20.

⁴² HAFNER, Gerhard; KOHEN, Marcelo G.; BREAU, Susan. *State Practice Regarding State Immunities*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, p. 33–34.

⁴³ 1945 m. Jungtinių Tautų Chartija. Tarptautinio Teisingumo Teismo statutas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 15-557, str. 36.

⁴⁴ SHAW, Malcolm N. *International Law. Sixth Edition*. Unted Kingdom: Cambridge University Press, 2008, p. 121–122.

⁴⁵ 1926 m. Briuselio konvencija dėl tam tikrų taisyklių, susijusių su valstybei priklausančių laivų imunitetu, ir jos 1934 m. papildomas protokolai, 1 ir 2 str. [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://cil.nus.edu.sg/rp/il/pdf/1926%201934%20IC%20for%20the%20Concerning%20the%20Immunity%20of%20State-owned%20Vessels%20and%20Additional%20Protocol-pdf.pdf>>.

⁴⁶ Amerikos Valstybių Organizacija. *Bendroji informacija apie 1928 m. Tarptautinės privatinės teisės konvenciją* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.oas.org/juridico/english/signs/a-31.html>>.

⁴⁷ 1960 m. Paryžiaus konvencija dėl atsakomybės trečiajai šaliai atominės energijos srityje, pakeista 1964 m. papildomu protokolu ir 1982 m. protokolu, 13 str. e dalis [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <http://www.oecd-nea.org/law/nlparis_conv.html>.

⁴⁸ 1963 m. Vienos konvencija dėl civilinės atsakomybės už branduolinę žalą. *Valstybės žinios*, 1993-12-24, Nr. 72-1345, 14 str.

žė atvejus, kai valstybė, versdamasi privatinio pobūdžio veikla, negali turėti imuniteto⁴⁹. Nors daugumoje Europos valstybių nekyla abejonių dėl tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumo ir riboto imuniteto principo, Europos Tarybos konvenciją ratifikavo tik 8 Europos valstybės⁵⁰. Daugiau valstybių konvencijos neratifikavo dėl jos sudėtingumo, reikalaujamos imuniteto taisyklės išimčių ir teismo vietos valstybės teritorijos ir konvencijos valstybėms suteiktos galimybės laisvai spręsti dėl imuniteto nuo vykdymo veiksmų sąsajos⁵¹.

Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 2004 m. priėmė Jungtinių Tautų konvenciją. Ji turėjo tapti pirmą universalia riboto valstybės imuniteto taisyklių kodifikacija⁵². Vis dėlto 2004 m. ji dar nėra įsigaliojusi, nes jos neratifikavo reikiamas 30 valstybių skaičius⁵³.

Nesant universalių galiojančių tarptautinių sutarčių valstybės imuniteto srityje, pagrindiniu šios doktrinos šaltiniu yra tarptautiniai papročiai. Nacionalinių teismų praktikos analizė rodo, kad valstybės imunitetas yra taikomas būtent kaip tarptautinės paprotinės teisės principas⁵⁴. Tarptautiniai papročiai yra bendra valstybių praktika, kurią jos laiko privaloma⁵⁵. Nors tarptautiniai papročiai yra svarbus tarptautinės teisės šaltinis, jis nėra laikomas moderniu šaltiniu, jam būdingas neapibrėžtumas. Pagal papročius yra sunkiau nustatyti teisės turinį⁵⁶.

Kiti tarptautinės teisės šaltiniai valstybės imuniteto srityje kritinės reikšmės neturi. Valstybės imuniteto bylose bendraisiais teisės principais paprastai nesiremiama. Tarptautinės teisės sistemoje nėra teismų, turinčių universalią privalomą jurisdikciją spręsti tarptautinės teisės klausimus, įskaitant valstybės imuniteto klausimus. Tarptautinis Teisingumo Teismas⁵⁷ ir Europos Žmogaus Teisių Teismas⁵⁸ yra priėmę kelis reikšmingus sprendimus tam tikrais valstybės imuniteto klausimais. Vis dėlto teismų praktika, kaip ir teisės mokslas, yra tik pagalbiniai tarptautinės teisės šaltiniai.

Valstybių polinkį valstybės imuniteto doktriną palikti vystyti tarptautinėje paprotinėje teisėje galima paaiškinti šios doktrinos reguliuojamų situacijų pobūdžiu. Nacionalinio teismo galimybė vertinti užsienio valstybės veiksmų teisėtumą ar taikyti jai atsakomybę kelia politinę įtampą⁵⁹. Teisminio ginčo dalyku dažnai tampa su valstybės esminiais interesais susiję arba joms jautrūs klausimai, pavyzdžiui, saugumas, ginkluoti konfliktai, tarptautiniai nusikaltimai, didelio masto tarptautiniai sandoriai. Valstybės vengia išsipareigoti sprendžiant joms jautrius klausimus, siekia pasilikti manevro laisvę konkrečiais atvejais tiek spręsti dėl užsienio valstybių teisinio statuso savo jurisdikcijoje, tiek apsaugoti savo interesus užsienio teismų jurisdikcijoje.

⁴⁹ 1972 m. Europos Tarybos valstybės imuniteto konvencija. CETS No.: 074, 4–14 str. [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/074.htm>>.

⁵⁰ Europos Taryba. *Europos valstybės imuniteto konvenciją pasirašiusių ir ratifikavusių valstybių lentelė* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=074&CM=&DF=&CL=ENG>>.

⁵¹ FOX, H. *The Law* <...>, p. 187.

⁵² 2004 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl jurisdikcinių valstybių ir jų turto imunitetų [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <https://treaties.un.org/doc/source/RecentTexts/English_3_13.pdf>.

⁵³ Jungtinės Tautos. *2004 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl jurisdikcinių valstybių ir jų turto imunitetų statusas* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-13&chapter=3&lang=en>.

⁵⁴ YANG, X. *State* <...>, p. 35-37.

⁵⁵ Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1969 m. vasario 20 d. sprendimas Šiaurės jūros kontinentinio šelfo bylose (*Vokietijos Federacinė Respublika v. Belgija; Vokietijos Federacinė Respublika v. Nyderlandai*), pastr. 77.

⁵⁶ SHAW, M. N. *International* <...>, p. 73.

⁵⁷ Tarptautinis Teisingumo Teismas. 2012 m. vasario 3 d. sprendimas Jurisdikcinių imunitetų byloje (*Vokietija v. Italija*).

⁵⁸ Pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2013 m. kovo 14 d. sprendimas <...>; 2010 m. kovo 23 d. sprendimas byloje *Cudak v. Lietuva* (paraiškos Nr. 15869/02).

⁵⁹ FOX, H. *The Law* <...>, p. 13.

Kritišką valstybių požiūrį į tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos teisiškumą nulemia neapibrėžtumu ir fragmentiškumu pasižymintis šios doktrinos reguliavimas. Pagrindinis valstybės imuniteto doktrinos šaltinis yra tarptautiniai papročiai. Vangų valstybių dalyvavimą tarptautinėse valstybės imuniteto sutartyse galima paaiškinti valstybių nenoru suvaržyti save sprendžiant politinę įtampą keičiančius, jautrius klausimus.

Išvados

1. Kritiško požiūrio į tai, ar tarptautinės valstybės imunitetas yra teisė, ištakomis galima laikyti pirmąjį žinomą precedentą šioje srityje, 1812 m. priimtą JAV Aukščiausiojo Teismo byloje *Schooner Exchange v. McFaddon*. Šioje byloje teismo išsakyti argumentai leidžia teigti, kad valstybės imuniteto taikymas yra suverenių valstybių pasirinkimo, diskrecijos reikalas, bet ne tarptautinė teisinė pareiga.
2. Kai kurios valstybės kritišką požiūrį į tarptautinės valstybės imuniteto doktrinos buvimą teise reiškia neigdamos šią tarptautinės teisės sritį. Šios valstybės doktriną kildina ne iš tarptautinės teisės, bet iš kitų šaltinių: pagarbos ir mandagumo tarptautiniuose santykiuose (pavyzdžiui, JAV) arba vykdomosios valdžios politikos (pavyzdžiui, Kinija, Indija).
3. Dalis valstybių kritišką požiūrį į tarptautinę valstybės imuniteto teisę rodo ją ignoruodamos. Sprendamos valstybės imuniteto klausimus, šios valstybės ignoruoja tarptautinę valstybės imuniteto teisę kaip šaltinį (pavyzdžiui, Lietuva), principines jos dalis (pavyzdžiui, Rusija – riboto imuniteto principą) arba specifines taisykles (pavyzdžiui, Suomijoje ir Švedijoje teismai nenuosekliai kvalifikavo privatus valstybės santykius).
4. Kritiško požiūrio į tarptautinės valstybės imuniteto buvimą teise priešastimi galima laikyti tarptautinės teisės šioje srityje neapibrėžtumą ir fragmentiškumą. Pagrindinis valstybės imuniteto doktrinos šaltinis yra tarptautiniai papročiai. Vangų valstybių dalyvavimą tarptautinėse valstybės imuniteto sutartyse galima paaiškinti nenoru suvaržyti save sprendžiant jautrius santykių su užsienio valstybėmis klausimus.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. 1945 m. Jungtinių Tautų Chartija. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 15-557.
2. 1963 m. Vienos konvencija dėl civilinės atsakomybės už branduolinę žalą. *Valstybės žinios*, 1993-12-24, nr. 72-1345.
3. 1926 m. Briuselio konvencija dėl tam tikrų taisyklių, susijusių su valstybei priklausančių laivų imunitetu, ir jos 1934 m. papildomas protokolai [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://cil.nus.edu.sg/rp/il/pdf/1926%201934%20IC%20for%20the%20Concerning%20the%20Immunity%20of%20State-owned%20Vessels%20and%20Additional%20Protocol-pdf.pdf>>.
4. 1960 m. Paryžiaus konvencija dėl atsakomybės trečiajai šaliai atominės energijos srityje, pakeista 1964 m. papildomu protokolu ir 1982 m. protokolu [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <http://www.oecd-nea.org/law/nlparis_conv.html>.
5. 1972 m. Europos Tarybos valstybės imuniteto konvencija. CETS No.: 074. [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/074.htm>>.
6. 2004 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl jurisdikcinių valstybių ir jų turto imunitetų. [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <https://treaties.un.org/doc/source/RecentTexts/English_3_13.pdf>.

Specialioji literatūra

7. BABU, R. Rajesh. Foreign State Immunity in Contracts of Employment with Particular Reference to Indian State Practice. *Journal of Indian Law Institute*, 2007, Vol. 49, No. 4.
8. BADR, Gamal Moursi. *State Immunity: An Analytical and Prognostic View*. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1984.

9. BANKAS, Ernest K. *The State Immunity Controversy in International Law: Private Suits against Sovereign States in Domestic Courts*. Berlin: Springer Berlin, 2005.
10. BRÖHMER, Jürgen. *State Immunity and the Violation of Human Rights*. The Hague, Martinus Nijhoff Publishers, 1997.
11. CAPLAN, Lee M. State Immunity, Human Rights, and Jus Cogens: A Critique of the Normative Hierarchy Theory. *American Journal of International Law*, 2003, Vol. 97, No. 4, 741–781.
12. DAMROSCH, Lori Fisler. Changing the International Law of Sovereign Immunity through National Decisions. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2011, 44, p. 1185–1200.
13. FOX, Hazel; WEBB, Philippa. *The Law of State Immunity. Third Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
14. FOX, Hazel. *The Law of State Immunity. Second Edition*. New York: Oxford University Press, 2008.
15. GARNETT, Robert. Should Foreign State Immunity be Abolished? *Australian Yearbook of International Law*, 1999, 20, p. 175–190.
16. HAFNER, Gerhard; KOHEN, Marcelo G.; BREAU, Susan. *State Practice Regarding State Immunities*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2006.
17. HILL, Thomas H. A Policy Analysis of the American Law of Foreign State Immunity, *Fordham Law Review*, 1981, 50, p. 155–238.
18. YANG, Xiaodong. *State Immunity in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
19. Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisija. *Straipsnių dėl jurisdikcinių valstybių ir jų turto imunitetų projektas su komentarais*, 1991.
20. LAUTERPACHT, Hersch. Problem of Jurisdictional Immunities of Foreign States. *British Yearbook of International Law*, 1951, 28, p. 220–272.
21. O'KEEFE, Roger; TAMS, Christian J. *The United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
22. SHAW, Malcolm N. *International Law. Sixth Edition*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2008.
23. VERDIER, Pierre-Hugues, VOETEN, Erik. How Does Customary International Law Change? The Case of State Immunity. Iš *American Political Science Association 2012 Annual Meeting Papers*, 2012.

Praktinė medžiaga

24. Tarptautinis Teisingumo Teismas. 1969 m. vasario 20 d. sprendimas Šiaurės jūros kontinentinio šelfo byloje *Vokietijos Federacinė Respublika v. Belgija; Vokietijos Federacinė Respublika v. Nyderlandai*.
25. Tarptautinis Teisingumo Teismas. 2012 m. vasario 3 d. sprendimas Jurisdikcinių imunitetų byloje *Vokietija v. Italija*.
26. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 kovo 23 d. sprendimas byloje *Cudak v. Lietuva* paraiškos Nr. 15869/02.
27. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2013 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Oleynikov v. Rusija* paraiškos Nr. 36703/04.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje *S. N. v. Švedijos Karalystės ambasada*, Nr. 3k-3-142/2007.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 7 d. nutartis civ. byloje *A. C. (S.) v. Lenkijos Respublikos ambasada*, Nr. 3K-3-404/2010.
30. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje *V. J. K. v. Rusijos Federacija*, Nr. 2-1469/2009.
31. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. lapkričio 5 d. nutartis civ. byloje *V. T. ir UAB „Respublikos leidiniai“ v. JAV ambasada*, Nr. 2-2247/2011.
32. JAV Aukščiausiasis Teismas. 1812 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *Schooner Exchange v. McFaddon*, 11 US (7 Cranch) 116 (1812).
33. JAV Aukščiausiasis Teismas. 2004 m. birželio 7 d. sprendimas byloje *Republic of Austria v. Altman*.

Kiti šaltiniai

34. Amerikos Valstybių Organizacija. *Bendroji informacija apie 1928 m. Tarptautinės privatinės teisės konvenciją* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.oas.org/juridico/english/signs/a-31.html>>.
35. Europos Taryba. *Europos valstybės imuniteto konvenciją pasirašiusių ir ratifikavusių valstybių lentelė* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=074&CM=&DF=&CL=ENG>>.
36. Jungtinės Tautos. 2004 m. *Jungtinių Tautų konvencijos dėl jurisdikcinių valstybių ir jų turto imunitetų statusas* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: <http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsq_no=III-13&chapter=3&lang=en>.

THE CRITICAL APPROACH TOWARDS THE LEGAL QUALITY OF THE INTERNATIONAL STATE IMMUNITY LAW

Julius Zaleskis

S u m m a r y

International law has always been a subject to scepticism concerning its legal quality. Criticism of legal quality is also characteristic to specific areas of international law. The law of state immunity is a perfect case-study example. This article aims to reveal the critical approach towards the legal quality of the international state immunity law.

The origins of the said critical approach can be traced back to the first known judicial decision of its kind adopted in 1812 by the US Supreme Court in the *Schooner Exchange v. McFaddon* case. The reasoning provided in the said case let one to treat the application of state immunity as a matter of choice and discretion of sovereign states, as opposite to an international legal obligation.

Currently, some states express their critical approach towards the legal quality of the international law of state immunity manifestly, i.e., by way of denying it. These states derive state immunity out of sources other than international law: grace and comity (like the US) or executive's policy (like China or India).

Certain states demonstrate their critical approach by way of simply ignoring the international law in the area. When resolving the matters of state immunity, these countries tend to ignore the relevant international law in whole (for instance, Lithuania), its principles (for instance, Russia tends to ignore restrictive state immunity) or specific rules (for instance, Finnish and Swedish courts used to determine the private nature of states' acts on an uncertain basis).

The critical approach towards the legal quality of the international state immunity law can be explained by uncertain and fragmented nature of the international law in the area. The main source of the doctrine is international customs characteristic to which is low level of certainty. Unwillingness of states to participate in international state immunity conventions can be explained by their aim not to limit themselves while resolving matters that have sensitive nature or give rise to political tensions.

Iteikta 2014 m. kovo 24 d.

Priimta publikuoti 2014 m. birželio 11 d.